

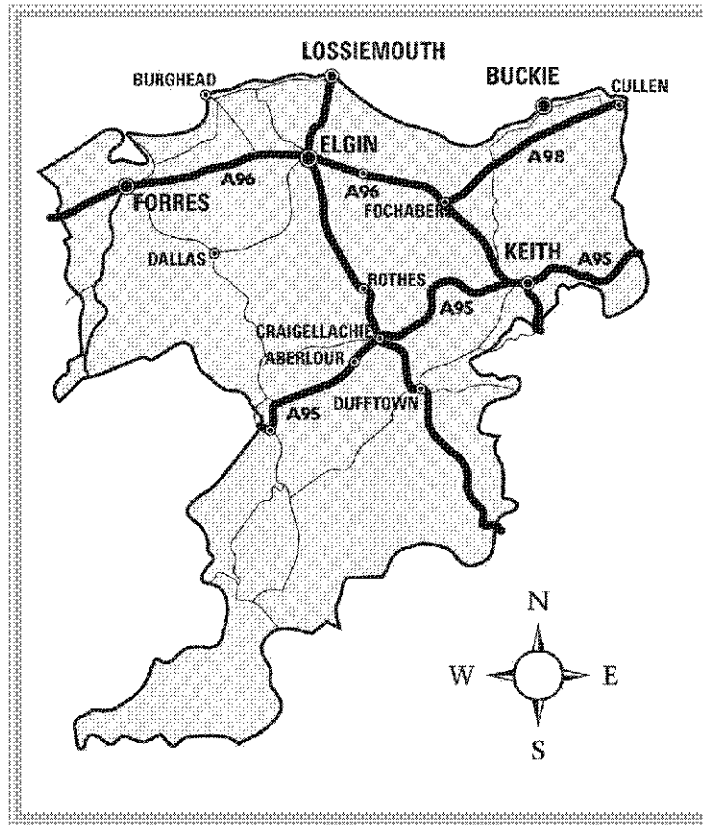
the **moray** council

Witamy w Moray

EQUALITY
in moray

Witamy w Moray

SPIS TREŚCI

STRONA

DZIESIĘĆ WAŻNYCH INFORMACJI, KTÓRE MUSISZ ZNAĆ

WPROWADZENIE	1
1 ZDROWIE	
1.1 Informacje ogólne: Służba zdrowia	2
1.2 Lekarze pierwszego kontaktu	2
1.3 Nagłe wypadki	3
1.4 Apteki	3
1.5 Stomatologia	4
1.6 Zdrowie psychiczne	4
1.7 Zdrowie seksualne	4
1.8 Telefony interwencyjne	5
2 ZAKWATEROWANIE	
2.1 Znalezienie zakwaterowania	5
2.2 Mieszkania wielosobowe	5
2.3 Spółdzielnie mieszkaniowe	5
2.4 Zakwaterowanie od władz lokalnych i pomoc bezdomnym	6
3 POMOC I RADA	
3.1 Służby ratownicze	7
3.2 Policja, zachowanie anty-społeczne, Crimestoppers Scotland	7
3.3 Straż pożarna	8
3.4 Pogotowie	8
3.5 Biuro Pomocy Obywatelskiej	9
3.6 Prześladowania o podłożu rasowym	9
3.7 Gwałt i ataki o podłożu seksualnym	9
3.8 Palenie, spożywanie alkoholu, seks: dopuszczalny wiek	10
3.9 Przepisy dot. przestępstw seksualnych i zakłócania porządku publicznego	10
3.10 Leki będące jednocześnie narkotykami	10
3.11 Broń	10
4 ZATRUDNIENIE	
4.1 Praca w Zjednoczonym Królestwie	11
4.2 System rejestracji pracowników	11
4.3 Podatki	12
4.4 Ubezpieczenie społeczne	12
4.5 Możliwości zatrudnienia	12
4.6 Prawo pracy	13

5	TRANSPORT	
5.1	Transport publiczny	15
5.2	Prowadzenie pojazdów: wymagania wiekowe i prawo jazdy	15
5.3	Ubezpieczenie	16
5.4	MOT	17
5.5	Podatek drogowy	17
5.6	Przepisy drogowe	17
5.7	Ograniczenia prędkości	17
5.8	Korzystanie z telefonów komórkowych podczas jazdy	18
5.9	Pasy bezpieczeństwa	18
5.10	Motocykle	18
5.11	Kierowanie pod wpływem alkoholu	18
5.12	Wypadki	18
5.13	Parkowanie	18
6	SZKOLENIA ORAZ EDUKACJA	
6.1	Moray College	19
6.2	Angielski dla obcokrajowców	19
6.3	Szkolenia w Moray	20
6.4	HIE Moray	20
6.5	Fundacja Findhorn	20
7	RODZINA	
7.1	Sprowadzenie rodziny do Szkocji	21
7.2	Szkoła	21
7.3	Opieka nad dzieckiem	21
7.4	Pomoc społeczna dla rodzin	22
7.5	Przemoc w rodzinie lub wobec kobiet	22
8	INFORMACJE SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ	
8.1	The Moray Council	23
8.2	Planowanie rozwoju społeczności lokalnej	23
8.3	Domy kultury	23
8.4	Miejsca kultu	23
8.5	Fundacja Findhorn	24
8.6	Homoseksualiści w Szkocji	25
8.7	Tłumaczenia ustne i pisemne	25
8.8	Ośrodki rekreacji	25
8.9	Biblioteki	26
8.10	Banki	26
8.11	Urzędy pocztowe	27
8.12	Abonament TV	27
8.13	Niepełnosprawność	27
	MAPA - ELGIN	28

DZIESIĘĆ WAŻNYCH INFORMACJI, KTÓRE MUSISZ ZNAĆ

1. W ciągu 1 miesiąca od rozpoczęcia pracy musisz zarejestrować się w systemie rejestracji pracowników Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (ang. **Home Office Worker Registration Scheme**), składając wypełniony formularz WRS. Zmieniając pracę będziesz musiał powtórnie się zarejestrować, ale już bez ponoszenia kosztów. W przypadku nie spełnienia tych warunków, zatrudnienie staje się nielegalne (więcej: punkty 4.1-4.2 w głównym dokumencie).
2. Jeśli nie posiadasz jeszcze swojego numeru ubezpieczenia społecznego (ang. **National Insurance Number**), musisz złożyć podanie o taki numer w najbliższym biurze pośrednictwa pracy (ang. Job Centre) (więcej: punkt 4.4).
3. Jeśli jesteś **bezdomnym**, skontaktuj się z pobliskim rejonowym wydziałem potrzeb lokalowych (ang. Local Authority Housing Needs Section) pod numerem ☎ 01343 563596. A w sytuacji, gdy nie masz gdzie spać i jest to poza godzinami urzędowania, zadzwoń na numer ☎ 0845 7565656 (więcej: punkt 2.4).
4. Jeśli chcesz skorzystać ze służby zdrowia (ang. **National Health Service**), zarejestruj się u lekarza pierwszego kontaktu (ang. GP – general practitioner) w ośrodku zdrowia w rejonie zamieszkania. Zrób to jak najszybciej, nawet zanim pojawi się rzeczywista potrzeba (więcej: punkt 1.2).
5. Jeśli potrzebujesz w czymś **porady**, w pierwszej kolejności wybierz się do Biura Pomocy Obywatelskiej (ang. CAB – Citizens Advice Bureau). Adres: 30 - 32 Batchen Street, Elgin ☎ 01343 550088 (więcej: punkt 3.5, mapa - 2).
6. Jeśli chcesz otworzyć **konto bankowe**, weź: dowód tożsamości (paszport, krajowy dowód tożsamości lub krajowe prawo jazdy), dokument poświadczający adres w Zjednoczonym Królestwie (umowę najmu lub zaświadczenie od pracodawcy), a często też poświadczenie zatrudnienia (więcej: punkt 8.10).
7. Biblioteki, poza darmowym udostępnianiem książek, zapewniają także darmowy dostęp do **Internetu** oraz poczty elektronicznej (więcej: punkt 8.9).
8. Aby **prowadzić samochody**, możesz używać polskie prawo jazdy. Gdy uzyskasz już status rezydenta w Zjednoczonym Królestwie, będziesz musiał po pewnym czasie wymienić krajowe prawo jazdy na brytyjskie. Kierujący pojazdem musi przedstawić na żądanie policji: swoje prawo jazdy, ważną polisę ubezpieczeniową oraz ważny certyfikat MOT (więcej: punkty 5.2-5.5).
9. Nie ma przeszkód, aby sprowadzić **rodzinę** do Szkocji, jeśli jesteś z kraju należącego do UE. Jednak pamiętaj, że dzieci w wieku szkolnym obejmuje obowiązek uczęszczania do szkoły. Zapisz je do szkoły w rejonie zamieszkania. Obowiązek szkolny zaczyna się mniej więcej w wieku 5 lat (więcej: punkty 7.1-7.2).
10. W razie **wypadku** dzwoń na numer 999 i wyzwyj policję, straż pożarną lub karetkę (więcej: punkty 3.1-3.4).

WPROWADZENIE

Witamy w Szkocji i w Moray. Mamy nadzieję, że będziesz zadowolony z pracy i życia tutaj.

Informacje zawarte w tej broszurze mają być podstawowym przewodnikiem dotyczącym naszego sposobu organizacji życia i naszej kultury.

Chociaż dołożyliśmy wszelkich starań, aby uczynić niniejszą broszurę możliwie dokładną, zawiera ona jednak tylko ogólne wskazówki, z pominięciem wszystkich szczegółów. Nie należy polegać traktować jej jako pomocy prawnej i zawsze przed podjęciem jakichkolwiek działań należy zasięgnąć dalszych informacji w oparciu o własną sytuację.

1. ZDROWIE

1.1 Informacje ogólne

Prawo do bezpłatnych zabiegów w Państwowej Służbie Zdrowia (ang. NHS – National Health Service) zależy od długości oraz celu pobytu w Zjednoczonym Królestwie, a nie od narodowości. Niektóre świadczenia NHS mogą być obciążone opłatami (np. leczenie stomatologiczne, zaświadczenia medyczne, lekarstwa). Więcej informacji: www.dh.gov.uk

Ogólnie rzecz biorąc, bezpłatne leczenie szpitalne NHS przysługuje, jeśli pacjent:

- legalnie był w Zjednoczonym Królestwie przez co najmniej 12 miesięcy
- przybył do Zjednoczonego Królestwa w celu stałego osiedlenia się lub
- przybył do Zjednoczonego Królestwa, aby pracować jako pracownik lub w ramach samozatrudnienia

1.2 Lekarze pierwszego kontaktu

Zalecane jest zarejestrowanie się u lekarza pierwszego kontaktu (ang. GP – general practitioner) w rejonie zamieszkania. Lekarz ów będzie w stanie podejmować decyzje w kwestii, czy dany pacjent kwalifikuje się do bezpłatnego leczenia. Nawet w przypadku przyjęcia pacjenta przez lekarza pierwszego kontaktu, nadal trzeba będzie uiszczać opłatę w aptece za leki wydane na receptę wypisaną przez wybranego lekarza pierwszego kontaktu.

Rejestracja u lekarza pierwszego kontaktu

Strona www.nhs.uk zawiera informacje ogólne.

Strona www.gpct.org.uk zawiera listę lekarzy pierwszego kontaktu w północno-wschodniej Szkocji.

Lista praktyk lekarzy pierwszego kontaktu:

Aberlour Health Centre, Aberlour	☎ 01340 871210
Ardach Health Centre, Buckie	☎ 01542 831555
Cullen Medical Centre, Cullen	☎ 01542 840272
Dufftown Health Centre, Dufftown	☎ 01340 820888
Elgin Community Surgery, Elgin	☎ 01343 542234
Elgin Health Centre, Elgin	☎ 01343 542225
Fochabers Medical Centre, Fochabers	☎ 01343 820247
Forres Health Centre, Forres	☎ 01309 672221
Glenlivet Community Surgery, Glenlivet	☎ 01807 590273
Keith Health Centre, Keith	☎ 01542 882244
Laich Medical Centre, Lossiemouth	☎ 01343 812277
Roths Surgery, Roths	☎ 01340 831435
Seafeld Medical Centre, Buckie	☎ 01542 835577
Tomintoul Medical Centre, Tomintoul	☎ 01807 580219
Victoria Crescent Medical Centre, Elgin	☎ 01343 547512

Jeśli masz problem z rejestracją u lekarza pierwszego kontaktu zadzwoń na ☎ 0845 300 1654

Wszyscy lekarze pierwszego kontaktu dostarczają podstawową opiekę. Mogą też działać w następujących dziedzinach:

- pomoc w opiece zdrowotnej dzieci, niektórzy odwiedzający dzieci bezpośrednio w domu
- porady dot. zdrowia seksualnego i antykoncepcji
- opieka przed i po porodzie
- rutynowe szczepienia dzieci
- szczepienia dorosłych, którzy podróżują (nie wszystkie szczepienia dla podróżników są dostępne w ramach Publicznej Służby Zdrowia)
- badania na raka szyjki macicy
- zmrażanie brodawek i innych mniejszych problemów ze skórą

Większość lekarzy pierwszego kontaktu przyjmuje od poniedziałku do piątku od godz. 8 rano do 6 wieczorem. Jeśli umawiasz wizytę przez telefon, powiedz recepcjonistce, czy jest to wizyta niecierpiąca zwłoki (ang. urgent) lub rutynowa (ang. non-urgent).

1.3 Nagłe wypadki

W razie wypadku dzwoń na ☎ 999 i wezwij karetkę. Jeśli jest to mniejszy wypadek idź na ostry dyżur w miejscowym szpitalu. Jeśli możesz poczekać do rana, umów się ze swoim lekarzem.

Aby wyleczyć mniejsze przypadłości umów się z lekarzem. Jeśli jesteś niepewny, zadzwoń i poradź się **NHS 24** ☎ 08454 24 24 24 (24 h na dobę).

Ostry dyżur jest w następujących szpitalach:

Dr Gray's Hospital, Elgin	☎ 01343 543131
Leancoil Hospital, Forres	☎ 01309 678523
Fleming Hospital, Aberlour	☎ 01340 871464
Stephen Hospital, Dufftown	☎ 01340 820215
Turner Memorial Hospital, Keith	☎ 01542 882526
Seafield Hospital, Buckie	☎ 01542 837039

1.4 Apteki

Nawet jeśli pacjent zakwalifikował się do bezpłatnej opieki NHS, nadal może być konieczne opłacenie ustalonej stawki za lekarstwa nabywane w aptece.

Wydają one nie tylko lekarstwa przepisane przez lekarza pierwszego kontaktu, ale mogą zaoferować także poradę oraz sprzedawać lekarstwa na drobnych dolegliwości. Aby znaleźć pobliską aptekę zajrzyj do książki telefonicznej.

1.5 Stomatologia

Istnieje obecnie niedobór stomatologów przyjmujących pacjentów NHS, dlatego też rozsądnym wyjściem może być wykupienie ubezpieczenia zdrowotnego w celu pokrycia kosztów prywatnego leczenia stomatologicznego. Aby znaleźć prywatnego stomatologa zajrzyj do książki telefonicznej.

Lub zadzwoń na infolinię, gdzie pomogą ci w dostępie do stomatologów w służbie zdrowia w Moray (od godz. 9 do 16, od poniedziałku do piątku):
☎ 0845 4565990

1.6 Zdrowie psychiczne

Aby zadbać o zdrowie psychiczne, możesz odwiedzić lekarza, ale nie tylko.

Możesz odwiedzić Moray Association for Mental Health. Jest to szkocka organizacja charytatywna, która daje radę i wsparcia osobom, które mają problemy ze zdrowiem psychicznym. Jest też możliwość porozmawiania z osobami, które same miały problemy. Można odwiedzić ich podczas spotkania w każdą sobotę od godz. 10.30 do 12.30 w Resource Centre, na ulicy Maisondieu Road, Elgin. (mapa - 3)
☎ 01343 550707

1.7 Zdrowie seksualne

Jeśli potrzebujesz informacji lub porady na tematy zdrowia seksualnego zadzwoń na:
☎ 0800 282930 (dla osób poniżej 19 roku – codziennie od godz. 7 do północy)
☎ 0845 4647 (NHS Direct dla każdego w każdym wieku, 24 h na dobę)

Możesz iść też do **Health Point**, 239 High Street, Elgin w soboty od godz. 14 do 16. A jeśli chcesz pozostać anonimowy możesz wysłać wiadomość na:
☎ 07765656512 (odpowiedź w ciągu 24 h) (mapa - 4)

Grampian Gay Men's Health Project daje wsparcie homoseksualnym i biseksualnym mężczyznom.

☎ 01224 587166 (Phace Scotland)
21 - 23 Justice Mill Lane
Aberdeen AB11 6EQ

1.8 Telefony interwencyjne

- W razie wypadku wezwij karetkę ☎ 999
- Porada zdrowotna (24 h na dobę) ☎ 08454 24 24 24
- Informacja o lekarzach pierwszego kontaktu ☎ 01382 818479
- Problem z rejestracją u lekarza pierwszego kontaktu ☎ 0845 300 1654
- Informacja o służbie zdrowia w Moray porada zdrowotna na każdy temat: ☎ 0500 202030

2. ZAKWATEROWANIE

2.1 Znalezienie zakwaterowania

Zakwaterowanie można uzyskać w następujące sposoby:

- **Zapewnia je pracodawca**
- **Poprzez prywatny wynajem**
- **W pokojach gościnnych „łóżko i śniadanie” (ang. B&B – bed and breakfast)**
- **W hostelu**
- **W lokalu spółdzielni mieszkaniowej**
- **Zakwaterowanie od władz lokalnych**

Ogłoszenia o prywatnych lokalach do wynajęcia szukaj w **lokalnych gazetach**:

- Banffshire Advertiser (wychodzi we wtorki popołudniu)
- Forres Gazette (wychodzi we wtorki popołudniu)
- Midweek Extra (wychodzi w środy)
- Northern Scot (wychodzi w piątki)
- Press and Journal (wychodzi we wszystkie dni tygodnia i w soboty)
- Scots-Ads (wychodzi w środy i soboty)

oraz u agentów nieruchomości lub w Centrum Doradztwa Prawnego ds. Nieruchomości w Moray (ang. Moray Solicitors Property Centre).

 www.spcmoray.com

2.2 Mieszkania wielosobowe

Powinieneś wiedzieć, że jeśli trzy lub więcej niespokrewnionych osób żyje w jednym mieszkaniu, wtedy to mieszkanie będzie traktowane jako zakwaterowanie wieloosobowe (ang. HMO - House in Multiple Occupation). Wszystkie HMO muszą posiadać licencję od właściwych władz samorządowych. Jest to obowiązek właściciela. Ma to na celu zapewnienie odpowiednich warunków zdrowotnych i bezpieczeństwa. Dlatego jeśli rozważasz wynajęcie mieszkania typu HMO, musisz spytać właściciela czy ma ważną licencję HMO. Nie jest w twoim interesie wynajmowanie mieszkania, które nie ma licencji HMO.

2.3 Spółdzielnie mieszkaniowe

Możesz uzyskać też mieszkanie od spółdzielni mieszkaniowej (ang. Housing Association). Poniżej jest ich lista. Każda ze spółdzielni ma inne zasady przyznawania mieszkań. Zadzwoń do nich i poproś o aplikację.

Albyn Housing Society
Ark Housing Association
Castlehill Housing Association

 01349 852978
 01314 479027
 01224 625822

Grampian Housing Association	☎ 01343 552779
Hanover (Scotland) Housing Association	☎ 01343 548585
Langstane Housing Association	☎ 01343 540480
Margaret Blackwood Housing Association	☎ 01313 177227
Moray Housing Partnership	☎ 01343 563509

2.4 Zakwaterowanie od władz lokalnych

Można też starać się o zakwaterowanie przyznawane przez rejonowy wydział potrzeb lokalowych (ang. Local Authority Housing Needs Section). Jednak może zająć to trochę czasu, zanim zostanie przyznane, gdyż ilość tych mieszkań jest mniejsza niż zapotrzebowanie. I pierwszeństwo w uzyskaniu mają np. bezdomni, rodziny z małymi dziećmi lub osoby chore. Aby dowiedzieć się więcej:

The Moray Council (mapa - 3)
Housing Needs Section
Council Building
High Street
Elgin
☎ 01343 563596

Gdy jesteś bezdomnym, skontaktuj się z pobliskim rejonowym wydziałem potrzeb lokalowych (ang. Local Authority **Housing Needs Section**), dzwoniąc na ☎ 01343 563596 i poproś o rozmowę z urzędnikiem z tego wydziału zajmującym się bezdomnymi (ang. homelessness).

Infolinia pomocy społecznej i pomocy bezdomnym (poza godzinami urzędowania):
☎ 0845 7565656

Shelterline (24 h na dobę):
☎ 0808 8004444

3. POMOC I PORADY

3.1 Służby ratownicze

Do służb ratowniczych należą:

- Policja
- Straż Pożarna i Służby Ratownictwa
- Pogotowie Ratunkowe
- Straż Przybrzeżna

W razie wypadku (takiego jak wypadek samochodowy lub pożar domu) należy dzwonić pod numer **999**. Połączeniem tym zajmie się wykwalifikowany operator, który zapyta dzwoniącego jaka służba ratownicza będzie potrzebna. W Zjednoczonym Królestwie wzywanie tych służb jest generalnie nieodpłatne.

3.2 Policja

Kontakt z policją może być konieczny w następujących przypadkach:

- jeśli zgłaszający padł ofiarą przestępstwa lub
- jeśli brał udział w wypadku drogowym lub
- jeśli po prostu potrzebuje pewnych informacji.

Jeśli nie wydarzył się wypadek, nie dzwoń na 999. Idź na posterunek policji – w większości miejscowości. Posterunek ten jednak może nie być czynny 24 h na dobę – jeśli jest zamknięty, należy zadzwonić do Centrali na numer:

☎ 0845 6005700

🌐 www.grampian.police.uk

- **Zachowanie anty-społeczne**

Jeśli masz poczucie, że twoje prawa są naruszane w jakiś sposób lub dokuczają ci sąsiedzi, lub jakiegokolwiek typu zachowanie przeszkadza ci w życiu, możesz zadzwonić na specjalny telefon (24 h na dobę):

☎ 0800 5877197

albo skontaktuj się z organizacją charytatywną **Crimestoppers Scotland**

☎ 0800 555111

🌐 www.crimestoppers-uk.org/scotland/

Rozmowy telefoniczne mogą być poufne.

3.3 Straż pożarna

Straż Pożarna i Służba Ratownicza regionu Grampian świadczą usługi 24 h na dobę przez 365 dni w roku. Do ich zadań należy zapewnienie środków prewencyjnych, które zmniejszą ryzyko pożaru w domu i w miejscu pracy, a także reakcja na nagłe wypadki, które stanowią zagrożenie dla życia, np. pożary, kolizje drogowe i wiele innych sytuacji zagrożenia.

Usługi te są zazwyczaj bezpłatne i obejmują udzielanie porad społeczeństwu w zakresie zmniejszenia ryzyka pożarów. Różnego rodzaju ulotki dostępne są w kilku językach. Więcej informacji w miejscowej remizie strażackiej.

W Moray straż zareaguje na wszelkie telefony alarmowe w ciągu maksymalnie 20 minut. W większości przypadków czas reakcji jest jednak znacznie krótszy.

W razie pożaru...

Istnieją trzy złote zasady, których należy się trzymać w razie pożaru -

**WYJDŹ NA ZEWNĄTRZ!
NIE ZBLIŻAJ SIĘ!
WEZWIJ STRAŻ POŻARNĄ! ☎ 999**

Przestrzeganie tych jasno sprecyzowanych zaleceń uratuje życie ludzkie i pozwoli uniknąć ofiar na skutek pożaru.

Nie próbuj gasić ognia samemu lub wchodzić do płonących budynków.

Pomyśl wcześniej! Przygotuj plan ewakuacji budynku na wypadek pożaru.

3.4 Pogotowie

Zadzwoń po karetkę w razie nagłej potrzeby medycznej, gdy ktoś jej potrzebuje.

Pozostań opanowany i zadzwoń na ☎ 999

Operator zapyta się, **gdzie** potrzebne jest przybycie karetki. Gdy już znana jest lokalizacja Pogotowie Ratunkowe natychmiast wyśle karetkę.

Nie przerywaj rozmowy, operator zada ci parę pytań na temat wypadku, w tym o wiek i płeć ofiary, a też czy oddycha, jest świadoma, krwawi mocno lub miała ciągły, ostry ból w klatce piersiowej przez ponad 15 minut.

Nie przerywaj rozmowy do momentu, gdy zostaniesz o to poproszony.

Jeśli myślisz, że ktoś ma atak serca zadzwoń natychmiast na ☎ 999.

3.5 Biuro Pomocy Obywatelskiej

Dostępnych jest wiele użytecznych źródeł informacji. W większości miejscowości można znaleźć Biura Pomocy Obywatelskiej (ang. CAB – **Citizens Advice Bureau**). Zapewniają one nieodpłatnie poufne, bezstronne oraz niezależne porady dotyczące kredytów oraz kwestii konsumenckich, zasiłków, zakwaterowania, kwestii prawnych, zatrudnienia oraz imigracji. Doradcy z takich biur mogą pomóc w wypełnianiu formularzy oraz pisaniu listów. Najbliższe Biuro Pomocy Obywatelskiej można znaleźć na internetowej stronie:

 www.nacab.org.uk

 www.cas.org.uk

W Elgin CAB znajduje się pod adresem: 30-32 Batchen Street. (mapa - 2)
 01343 550088

3.6 Prześladowania o podłożu rasowym

Moray Council jest zaangażowana w zwalczanie prześladowań rasowych i budowanie tolerancyjnej społeczności w Moray. Osoby będące ofiarami takiego prześladowania powinny zgłaszać takie przypadki policji. Prześladowanie takie może obejmować niestosowne komentarze, ataki na posiadane mienie oraz bezpośrednie ataki fizyczne. Większość form prześladowania o podłożu rasowym stanowi przestępstwo. Więcej informacji można znaleźć:

Rada ds. Równości Rasowej w Grampian (ang. **Grampian Racial Equality Council**)

 0800 0855609

 www.grec.co.uk

Komisja ds. Równości Rasowej (ang. **Commission for Racial Equality**)

 0131 5242000 (w Szkocji)

 www.cre.gov.uk

The Moray Council

Urząd ds. Monitorowania Objawów Rasizmu (ang. **Racist Incident Monitoring Officer**)

 01343 563050

3.7 Gwałt i ataki o podłożu seksualnym

Jeśli jesteś ofiarą przestępstwa o podłożu seksualnym, przez nieznaną osobę lub kogoś kogo znasz, zgłoś się na policję.

- **Rape and Sexual Abuse North East** jest to organizacja charytatywna, która dostarcza darmowe i poufne wsparcie i informację dla kobiet i dziewczyn, które doświadczyły przemocy seksualnej kiedykolwiek w swoim życiu. Mają telefon zaufania od poniedziałku do czwartku od godz. 19 do 21 (automatyczna sekretarka w innych godzinach). Zadzwoń na: 01224 620772

Rape and Sexual Abuse North East
1-3 Little Belmont Street
Aberdeen AB10 1JG
 www.rapeabusesupport.org.uk

- **Moray Women's Aid** też dostarcza pomocy porady kobietom, które doświadczyły przemocy seksualnej ze strony partnera lub ex-partnera
 01343 548549 (zobacz: 7.5)
- **Rape and Abuse Line** oferuje wsparcie mężczyznom, którzy doświadczyli przemocy seksualnej. Zadzwoń: 0808 8000122 (tylko od poniedziałku do środy, od godz. 19 do 22. Automatyczna sekretarka w innych godzinach).

3.8 Palenie, spożywanie alkoholu, seks: dopuszczalny wiek

- Papierosy oraz inne wyroby tytoniowe nie są sprzedawane osobom poniżej 16 roku życia.
- Napoje alkoholowe nie są sprzedawane osobom poniżej 18 roku życia. W niektórych obszarach lokalne rozporządzenia zakazują picia alkoholu w miejscach publicznych – obszary te są oznaczane tabliczkami informacyjnymi.
- Związki seksualne między osobami są dozwolone od 16 roku życia. Dotyczy to związków hetero- i homoseksualnych.

3.9 Przepisy dot. przestępstw seksualnych i zakłócania porządku publicznego

Przestępstwem jest:

- Sprzedawać usługi seksualne (lub w odniesieniu do innej osoby żyć z tych zarobków)
- Współżyć seksualnie w toaletach (ang. cottaging)
- Oddawać mocz w miejsca publicznych innych niż toalety

3.10 Leki będące jednocześnie narkotykami

Posiadanie pewnych leków jest nielegalne. Do narkotyków zalicza się między innymi marihuanę, amfetaminę, heroinę, kokainę oraz wiele innych substancji. Wprawdzie niektóre narkotyki są dostępne jako lekarstwa na receptę, jednak ich posiadanie – w przypadku braku recepty – jest nielegalne. Osoba przyłapana na posiadaniu któregośkolwiek z tych narkotyków może zostać ukarana karą grzywny, więzienia lub obiema tymi karami jednocześnie.

3.11 Broń

Ogólnie rzecz biorąc, nie wolno nosić noży ani broni palnej. W miejscach publicznych można nosić tylko scyzoryki o długości ostrza nie przekraczającej 7,62 cm. **Nie wolno** nosić broni w celu samoobrony.

4. ZATRUDNIENIE

4.1 Praca w Zjednoczonym Królestwie

Obywatele brytyjscy i wiele innych obywateli państw UE nie potrzebuje pozwolenia, aby pracować w Zjednoczonym Królestwie. Jednak jeśli jesteś z jednego z nowoprzyjętych państw:

Polski, Litwy, Estonii, Łotwy, Słowenii, Słowacji, Węgier i Czech

musisz zarejestrować się w systemie rejestracji pracowników Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (ang. Home Office **Worker Registration Scheme**). Poniżej jest więcej informacji.

Obywatele państw, które nie są w EU mogą również przybyć i pracować w Szkocji, ale muszą spełnić wymagania i otrzymać pozwolenie o pracę (ang. **Work Permit**) lub uczestniczyć w jednym z programów dostępnych dla osób chcących przybyć do Szkocji. Pieczęćka w paszporcie wskaże, czy możesz pracować w Zjednoczonym Królestwie. Szczegółowe informacje:

Strona szkockiego rządu (ang. Scottish Executive):

🌐 www.scotlandistheplace.com

lub Dyrekcji ds. Imigracji i Obywatelstwa (ang. Immigration and Nationality Directorate): 🌐 www.workingintheuk.gov.uk

lub zadzwoń na ☎ **0870 606 7766** (automatyczny system).

4.2 System rejestracji pracowników

Jeśli jesteś z kraju nowoprzyjętego do UE w ciągu **1 miesiąca** od rozpoczęcia pracy musisz zarejestrować się składając wypełniony **formularz WRS** dostępny na stronie 🌐 www.workingintheuk.gov.uk lub zamówiony z Home Office ☎ 08705 210224 wraz z:

- kopią listu od pracodawcy, potwierdzającego fakt zatrudnienia,
- 2 fotografiami paszportowymi,
- paszportem lub innym dowodem tożsamości oraz
- opłatą skarbową w wysokości 70 GBP (od października 2005).

W przypadku niezłożenia formularza w ciągu miesiąca od rozpoczęcia pracy zatrudnienie staje się nielegalne.

Po zarejestrowaniu otrzymasz:

- kartę rejestracyjną
- certyfikat rejestracji
- swój paszport lub inny dowód tożsamości

Jeśli zmienisz pracę, musisz powtórnie się zarejestrować. Ale tym razem wyślij tylko formularz WRS. Nie ma potrzeby, abyś powtórnie płacił 70 GBP.

I jeśli przez rok będziesz legalnie pracował w Zjednoczonym Królestwie (możesz zmieniać miejsca pracy, ale suma dni, w których nie byłeś zatrudniony, nie może przekroczyć 30 w okresie 12 miesięcy), nie będziesz musiał powtórnie rejestrować się w systemie rejestracji pracowników. Możesz też wtedy zgłosić się, aby uzyskać status rezydenta. Użyj formularza EEC1, który jest dostępny na stronie www.ind.homeoffice.gov.uk

4.3 Podatki

W przypadku pracowników pracodawca będzie pobierał podatek dochodowy z wypłat przez cały rok oraz przysyłał go do urzędu skarbowego (Inland Revenue). Ten system jest określany jako PAYE (ang. Pay As You Earn – płac w miarę zarabiania).

4.4 Ubezpieczenie społeczne

Pracownicy w wieku od 16 do 65 lat (w przypadku mężczyzn) lub od 16 do 60 lat (w przypadku kobiet) muszą płacić składki na ubezpieczenie społeczne (ang. NICs – National Insurance contributions). Od opłaconych składek zależą niektóre rodzaje zasiłków.

Jeśli pracownik nie posiada jeszcze swojego numeru ubezpieczenia społecznego, **musi** złożyć podanie o taki numer bezzwłocznie po rozpoczęciu pracy. Aby otrzymać ten numer, należy skontaktować się z najbliższym biurem pośrednictwa pracy (ang. Job Centre) w celu umówienia się na rozmowę w sprawie „potwierdzenia tożsamości” (ang. ‘evidence of identity’). Na rozmowie potrzebny będzie dowód tożsamości oraz świadectwo zatrudnienia.

Po otrzymaniu numeru ubezpieczenia społecznego należy poinformować o nim pracodawcę. Numer ten jest unikalny dla każdej osoby. Używa się go w charakterze numer referencyjnego w całym systemie ubezpieczeń społecznych oraz w celu rejestrowania składek na ubezpieczenie społeczne.

4.5 Możliwości zatrudnienia

Zatrudnienie można znaleźć w lokalnych gazetach, poprzez prywatną agencję pośrednictwa pracy lub odwiedzając rządowe biuro pośrednictwa pracy (ang. Job Centre). W większości dużych miast znajdują się biura pośrednictwa pracy, w których przyjazny personel pomoże i doradzi poszukującemu zatrudnienia.

Aby znaleźć najbliższe Job Centre:

www.jobcentreplus.gov.uk

Jobcentre Plus
13-21 Trinity Road
Elgin
☎ 01343 528000

(mapa - 6)

Careers Scotland dostarcza informacje i radzi w sprawie umiejętności i kwalifikacji zawodowych, dostępu i dofinansowania do szkoleń itd. Jest to rządowa organizacja, która darmowo doradza każdemu, kto planuje swoją karierę, naukę lub podnoszenie kwalifikacji.

☎ 0845 502502

🌐 www.careers-scotland.org.uk

4.6 Prawo pracy

Prawo pracy może być skomplikowane. Prawa przysługujące w miejscu pracy zależą od tego, czy dana osoba jest **pracownikiem etatowym** (ang. **employee**) czy też **robotnikiem na zlecenie** (ang. **worker**). Jest to ważna różnica, aczkolwiek nie ma łatwego sposobu na określenie, do której kategorii się należy. W celu uzyskania porady dotyczącej konkretnego problemu zaleca się skorzystanie z pomocy profesjonalisty.

To, czy dany pracownik kwalifikuje się do zasiłków takich jak płatny urlop zdrowotny czy płatny urlop macierzyński, zależy od wielu czynników, począwszy od statusu, długości pobytu, okresu zatrudnienia, okresu opłacania składek na ubezpieczenie społeczne itd. Więcej informacji o zasiłkach rządowych można znaleźć na stronach:

🌐 www.dwp.gov.uk [należy kliknąć łącze benefits and service A-Z (zasiłki i usługi od A do Z), a następnie kliknąć łącze do umów ubezpieczenia społecznego (Social Security Agreements) z innymi krajami w celu znalezienia informacji dotyczących umów ubezpieczenia społecznego oraz opieki zdrowotnej z wybranym krajem Europejskiego Obszaru Ekonomicznego (EEA)]

🌐 www.worksmart.org.uk lub pod numerem ☎ 0870 6004882 można zamówić kopię publikacji **'Working in the UK – Know Your Rights'** („Praca w Zjednoczonym Królestwie – poznaj swoje prawa”) [dostępna jest w językach: litewskim, węgierskim, czeskim, polskim oraz portugalskim]

Można też skontaktować się z ACAS – organizacją publiczną, która zajmuje się promocją dobrych relacji w miejscu pracy:

🌐 www.acas.org.uk lub ☎ 0845 7474747

Niektóre prawa pracownicze dotyczą zarówno pracowników, jak i robotników. Do tych praw należą między innymi:

- **Krajowa płaca minimalna**

Większość robotników, włączając w to robotników agencyjnych, musi otrzymywać minimalną płacę. Jej wysokość od października 2005:

- Osoby w wieku powyżej 22 lat – 5,05 GBP za godzinę
- Osoby w wieku 18-21 lat – 4,25 GBP za godzinę
- Osoby w wieku 16 oraz 17 lat – 3,00 GBP za godzinę (z wyjątkiem terminujących uczniów)

☎ 0845 6000078

🌐 www.dti.gov.uk/er/nmw/index.htm

- **Nielegalne potrącenia z wypłat**

Pracodawca może dokonywać potrąceń tylko wtedy, jeśli są one:

- wymagane przez prawo (np. na PAYE lub ubezpieczenie społeczne)
- ustalone w kontrakcie robotnika
- zatwierdzone przez robotnika **na piśmie** przed potrąceniem

Dotyczy to pracowników oraz niektórych robotników.

- **Regulacje dotyczące czasu pracy**

Poniższe prawa dotyczą pracowników oraz większości robotników.

Generalnie regulacje te stanowią, że:

- średni tygodniowy czas pracy jest ograniczony do 48 godzin (można dobrowolnie wybrać dłuższe godziny pracy)
- średni dobowy czas pracy robotników nocnych jest ograniczony do 8 godzin
- robotnikom nocnym należy zaoferować badania zdrowotne
- minimalne okresy odpoczynku wynoszą: dziennie – 11 godzin, tygodniowo – 1 dzień
- należne są przerwy na odpoczynek podczas pracy (po 20 minut co każde 6 godzin)
- należny jest płatny coroczny urlop (4 tygodnie)

- **Bezpieczeństwo oraz ochrona zdrowia**

W przypadku robotnika agencyjnego agencja nie może oddelegować takiego robotnika do pracy, do której nie ma kwalifikacji. Firma, w której będzie on wykonywał pracę, musi zapewnić mu bezpieczne środowisko pracy oraz stosowne szkolenie.

- **Płatny urlop zdrowotny (ang. SSP – Statutory Sick Pay)**

Pracownicy nieobecni z powodu choroby ponad 4 dni, a zarabiający więcej niż wynosi dolna granica ubezpieczenia społecznego, mogą kwalifikować się do płatnego urlopu zdrowotnego. Płatny urlop zdrowotny jest opłacany przez pracodawcę. Robotnicy agencyjni, płacący składki NI, **mogą** mieć prawo do SSP – zależy to od tego, czy byli oddelegowani do wykonywania pracy w chwili zachorowania.

- **Płatny urlop macierzyński (ang. SMP – Statutory Maternity Pay)**

Robotnice/pracownice w ciąży, które bez przerw przepracowały 26 tygodni do 15. tygodni przed porodem, mają prawo do płatnego urlopu macierzyńskiego. Jeśli nie kwalifikują się do niego, mogą starać się o zasiłek macierzyński – jego przyznanie zależy od składek NI.

- **Robotnicy pracujący w niepełnym wymiarze czasu**

Ogólnie rzecz biorąc, tacy robotnicy nie mogą być traktowani gorzej od robotników pracujących w pełnym wymiarze godzin.

5. TRANSPORT

5.1 Transport publiczny

Wiele informacji znajdziesz kontaktując się z: The Moray Council, Public Transport Unit ☎ 01343 562569. 🌐 www.moray.org/transport

Miejscowe kontakty:

- **Lotniska**

Port lotniczy Dyce, niedaleko Aberdeen
Loty krajowe oraz międzynarodowe
☎ 870 0400006
🌐 www.baa.com/main/airports/aberdeen/

Port lotniczy Inverness
Loty krajowe
🌐 www.hial.co.uk/inverness-airport.html

- **Kolej**

Stacje kolejowe znajdują się w Elgin, Keith i Forres.
🌐 www.transportdirect.info

- **Autobusy miejscowe**

Główny dworzec autobusowy w regionie znajduje się w Elgin.
Rozkłady jazdy autobusów można znaleźć na stronie:
🌐 www.stagecoachbus.com

- **Autobusy krajowe**

Megabus (tanie połączenia między miastami)
☎ 0900 1600900
🌐 www.megabus.com

Citylink Bus Service
☎ 08705 505050
🌐 www.citylink.co.uk

5.2 Kierowanie pojazdami

Wszyscy kierowcy muszą spełniać minimalne wymagania wiekowe:

17 lat - samochody osobowe oraz motocykle
18 lat - pojazdy średniej wielkości
21 lat - duże ciężarówki oraz autobusy.

Aby prowadzić samochody, możesz używać polskie prawo jazdy (jeśli jesteś z

UE). Gdy uzyskasz już status rezydenta w Zjednoczonym Królestwie, będziesz musiał po pewnym czasie wymienić krajowe prawo jazdy na brytyjskie. Tak jak jest wskazane poniżej:

Posiadacze zwykłych unijnych praw jazdy:

[Zwykłe prawo jazdy upoważnia do kierowania samochodami osobowymi, motocyklami oraz innymi małymi pojazdami]

- Posiadacze zwykłych unijnych praw jazdy z reguły mają prawo do kierowania pojazdami w tym kraju przez 3 lata od momentu uzyskania statusu rezydenta.
- Aby móc kierować pojazdami po upływie 3 lat, należy uzyskać brytyjskie prawo jazdy.

Posiadacze zawodowych unijnych praw jazdy:

[Zawodowe prawo jazdy upoważnia do kierowania minibusami, autobusami oraz średnimi i dużymi pojazdami]

- Posiadacze zawodowych unijnych praw jazdy z reguły mają prawo do kierowania pojazdami w tym kraju przez 5 lat od momentu uzyskania statusu rezydenta.
- Aby móc kierować pojazdami po upływie 5 lat, należy uzyskać brytyjskie prawo jazdy.

Posiadacze unijnych zawodowych praw jazdy **muszą** zarejestrować się w Wydziale Ewidencji Pojazdów i Kierowców (ang. DVLA – Driver and Vehicle Licensing Agency).

Posiadacze zwykłych praw jazdy **mogą** zarejestrować się na własne życzenie.

Broszura Informacyjna DVLA – D100 zawiera dalsze informacje dotyczące praw jazdy w Zjednoczonym Królestwie, a **Broszura INF 38** zawiera informacje o kierowaniu pojazdami w Zjednoczonym Królestwie dla odwiedzających kraj oraz nowych rezydentów. Obie te broszury są dostępne w urzędach pocztowych oraz na stronie: www.dvla.gov.uk

Prawa jazdy spoza Unii

Posiadacze takich praw jazdy z reguły mogą kierować pojazdami w tym kraju przez 12 miesięcy od uzyskania statusu rezydenta, ale należy to sprawdzić na stronie: www.dvla.gov.uk

5.3 Ubezpieczenie

W przypadku zranienia kogoś lub uszkodzenia czyjejs własności podczas kierowania pojazdem prawo wymaga zrekompensowanie tych strat. W celu zagwarantowania tego prawo wymaga posiadania ubezpieczenia pojazdu mechanicznego. Minimalne ubezpieczenie to ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnej. Większość ludzi ubezpiecza się także od pożaru i kradzieży, co kosztuje nieco więcej. Wiele osób preferuje kompletne polisy, które pokrywają także straty wynikłe z uszkodzenia własnego pojazdu. Poruszanie się drogami publicznymi pojazdem bez ważnego ubezpieczenia stanowi wykroczenie. www.rac.co.uk www.theaa.com

3.9 MOT

Samochody starsze niż 3 lata muszą przejść badania Ministerstwa Transportu (ang. MOT – Ministry of Transport). Ma to na celu zapewnienie, że samochody powyżej pewnego wieku są corocznie testowane pod kątem spełniania kluczowych standardów bezpieczeństwa drogowego oraz bezpieczeństwa dla środowiska. Poruszanie się drogami publicznymi pojazdem bez ważnego certyfikatu Ministerstwa Transportu stanowi wykroczenie. Taki test można przeprowadzić w niektórych warsztatach, na przykład w Elgin: Kwik-Fit, East Road lub Arnold Clark Automobiles Ltd, Edgar Road. Szukaj niebieskiego znaku MOT składającego się z trzech trójkątów.

Kierujący pojazdem **musi** być w stanie przedstawić na żądanie policji:

- Swoje prawo jazdy
- Ważną polisę ubezpieczeniową
- Ważny certyfikat MOT

5.5 Podatek drogowy

Licencja na pojazd (nazywana także krążkiem podatkowym – ang. tax disc) poświadcza opłacenie obowiązkowego podatku drogowego za dany pojazd. Nalepkę należy umieścić z lewej strony przedniej szyby samochodu. Taką licencję można wykupić na 6 lub 12 miesięcy. Broszury informacyjne są dostępne w urzędach pocztowych lub na stronie: www.dvla.gov.uk

5.6 Przepisy drogowe

Wszyscy kierowcy powinni zapoznać się z kodeksem drogowym (ang. **Highway Code**). Dzięki niemu wszyscy użytkownicy dróg stosują się do tych samych zasad podczas kierowania pojazdami, co zapobiega wypadkom. Kodeks zawiera następujące zasady:

- Poruszanie się lewą stroną drogi
- Wyprzedzanie z prawej
- Na rondach pierwszeństwo mają pojazdy nadjeżdżające z prawej strony
- Na skrzyżowaniach należy przestrzegać znaków pierwszeństwa oraz zatrzymania. Jeśli kierujący zauważy czerwony znak „STOP”, trójkątny znak „ustąp pierwszeństwa” lub znak poziomy oznaczający nakaz ustąpienia pierwszeństwa (przerywana biała linia oraz biały trójkąt na jezdni), oznacza to konieczność ustąpienia pierwszeństwa pojazdom na tej drugiej drodze.

Wiele z tych zasad stanowi przepisy prawa, a ich naruszenie jest wykroczeniem. Może to spowodować nałożenie grzywny, otrzymanie punktów karnych do prawa jazdy lub odebranie prawa do kierowania pojazdami.

Kodeks drogowy można nabyć w księgarniach oraz znaleźć na stronie:

www.highwaycode.gov.uk

5.7 Ograniczenia prędkości – zwykle (znaki będą sygnalizować zmiany)

Obszar zabudowany:	30 mph (48 km/h)
Drogi jednojezdniowe:	60 mph (96 km/h) dla samochodów

Drogi dwujezdniowe / autostrady: 70 mph (112 km/h) dla samochodów

5.8 Korzystanie z telefonów komórkowych podczas jazdy

Korzystanie z telefonu komórkowego podczas kierowania pojazdem jest wykroczeniem. Naruszający przepisy będą karani grzywną oraz otrzymają punkty karne.

5.9 Pasy bezpieczeństwa

Pasy muszą być zapięte przez kierowcę oraz wszystkich pasażerów. Niezapięcie pasów grozi grzywną. Kierowca musi upewnić się, że pasażerowie poniżej 14 roku życia są właściwie zabezpieczeni.

5.10 Motocykle

Kierujący oraz pasażer motocykla, skutera lub motoroweru muszą nosić kaski.

5.11 Kierowanie pod wpływem alkoholu

Alkohol może poważnie wpłynąć zdolność do kierowania pojazdem. **Zdecydowanie odradza się kierowanie pojazdami po spożyciu alkoholu.** W przypadku przyłapania na kierowaniu pojazdem przy przekroczonym limicie zawartości alkoholu w organizmie kierujący najprawdopodobniej zostanie aresztowany i zatrzymany na posterunku policji do czasu rozprawy sądowej (czyli do następnego dnia). Skazani kierowcy zostają pozbawieni prawa do kierowania pojazdami na okres minimum 12 miesięcy, a ponadto ryzykują grzywną w wysokości 5000 GBP oraz wyrokiem 6 miesięcy więzienia.

5.12 Wypadki

W razie uczestnictwa w wypadku należy się **ZATRZYMAĆ**. Jeśli ktokolwiek został ranny lub jeśli uszkodzony jest nie tylko własny pojazd, należy podać swoje dane personalne, adres oraz szczegóły dotyczące ubezpieczenia każdemu, kto ma uzasadniony powód, aby takie pytania zadać. W razie mniej poważnych wypadków nie ma konieczności informowania policji, ale w przypadku wątpliwości lub jeśli wypadek był poważny, należy wezwać policję (dzwoniąc pod numer ☎ 999).

5.13 Parkowanie

Na wielu ulicach są ograniczenia parkowania. Są one oznaczone żółtymi liniami i znakami. Używaj miejsc do parkowania poza ulicą lub zatok oznaczonych białą linią jako miejsca do parkowania, gdzie jest to możliwe (szczegółowe informacje w kodeksie drogowym). Zabronione jest parkowanie przy podwójnej żółtej linii i przez większość czasu przy pojedynczej żółtej linii. Zabronione jest też parkowanie w miejscach przeznaczonych dla specjalnych użytkowników (np. taksówki, niepełnosprawni). Niestosowanie się do tych przepisów będzie kosztowało 40 GBP w Moray, a nie zapłacenie grzywny może oznaczać **karę więzienia**.

6. SZKOLENIA ORAZ EDUKACJA

6.1 Moray College

Istnieje wiele możliwości skorzystania ze szkoleń w różnych dziedzinach w Moray College. Możesz znaleźć:

- kursy na temat biznesu, informatyki, inżynierii itd. (możesz uzyskać uznawane dyplomy)
- krótkie kursy związane ze zdrowiem, bezpieczeństwem, pierwszą pomocą itd.

Kursy są prowadzone w ciągu dnia lub wieczorami. Mogą być one dopasowane do twoich możliwości czasowych. Można też studiować online.

Moray College oferuje kursy nie tylko w Elgin. Niektóre kursy dostępne są w mniejszych miejscowościach w regionie Moray, na przykład w Buckie, Keith, Lossiemouth.

Moray College

(mapa - 7)

Moray Street

Elgin IV30 1JJ

☎ 01343 576001

🌐 www.moray.ac.uk

Użyteczna strona dla studentów:

🌐 www.new2uk.org

6.2 Angielski dla obcokrajowców

Możesz spytać o kursy języka angielskiego dla obcokrajowców (ang. ESOL - English for Speakers of Other Languages) w Community Centre w miejscu zamieszkania. Departament ds. Nauczania i rozwoju Społeczności Lokalnej oferuje szeroki zakres różnych kursów w domach kultury (ang. Community Centres) i ośrodkach szkoleniowych (ang. Learning Centres) w regionie Moray – od jogi i gotowania do nauki języka greckiego). Można też uzyskać pomoc w czytaniu i pisaniu. Zobacz:

🌐 www.moray.gov.uk/moray_standard/page_39860.html

lub sam idź do community centre, na przykład:

Elgin Community Centre

(mapa - 8)

Trinity Road

Elgin

☎ 01343 543736

Buckie Community High School

West Cathcart St.

Buckie

☎ 01542 832605

Forres House Community Centre,

High Street,

Forres

☎01309 672838

Keith Community Centre

Banff Road

Keith

☎01542 882028

Lossiemouth Community Centre

Coulardbank Road

Lossiemouth

IV31 6JW

☎ 01343 815299

6.3 Szkolenia w Moray

Szkolenia w Moray (ang. Moray Training) oferuje różnego rodzaju programy szkoleń w miejscu pracy – New Deal, Skillseekers, Training for Work, Prospects for Work. Więcej informacji:

Donald Lunan

Planning and Development Manager

Environmental Services

The Moray Council

Elgin, IV30 1BX

☎01343 563310

donald.lunan@moray.gov.uk

6.4 HIE Moray (Highlands and Islands Enterprise Moray)

HIE Moray dostarcza różnego rodzaju porady i informacje, od wspomagania ludzi, którzy chcieliby otworzyć nowy własny biznes do wspierania wzrostu i rozwoju już istniejących firm. Dostępne są różnego rodzaju szkolenia dla grup i poszczególnych osób. Kontakt::

HIE Moray

The Horizon Scotland Complex

The Enterprise Park

Forres IV36 2AB.

☎ 01309 696000

🌐 www.hie.co.uk/moray

6.5 Findhorn Foundation

The Findhorn Foundation oferuje różne kursy dotyczące rozwoju społeczności lokalnej, duchowego lub zawodowego.

🌐 <http://www.findhorn.org/brochure2005/calendar.php>

7. RODZINA

7.1 Sprowadzenie rodziny do Szkocji

Jeśli pochodzisz z kraju, który należy do Unii Europejskiej, nie ma żadnych przeszkód, abyś sprowadził swoją rodzinę do Zjednoczonego Królestwa. A gdy będziesz starał się o status rezydenta, możesz dodać osoby z Twojej rodziny do zgłoszenia. Jednak cała twoja rodzina musi wtedy przebywać w Zjednoczonym Królestwie.

7.2 Szkoła

I musisz pamiętać, że jeśli sprowadziłeś do Szkocji dzieci, które są w wieku szkolnym, musisz zapisać je w najbliższej szkole, aby mogły normalnie rozpocząć naukę. Nauka w szkole jest obowiązkowa w Szkocji w wieku od 5 do 16 lat. Dzieci najczęściej rozpoczynają naukę w szkole podstawowej w sierpniu, kiedy są w wieku od 4,5 do 5,5. Najpóźniej mogą one rozpocząć naukę w sierpniu po ukończeniu 5 lat. Jest też dobrowolna możliwość edukacji przedszkolnej od wieku 3 lat.

7.3 Opieka nad dzieckiem

Dodatkowa pomoc w opiece nad dzieckiem jest często dostępna w pobliżu dla dzieci poniżej 5 lat i starszych. Jest to ważne ze względu na rozwój dziecka i pomaga rodzicom, którzy muszą lub chcą pracować poza domem.

- **Grupy zabaw** zapewniają zajęcia zabawowe i edukacyjne dla dzieci. Niektóre z nich współpracują z władzami samorządowymi, aby zapewnić darmową, niepełnowymiarową opiekę przedszkolną dla dzieci w wieku 3 i 4 lat.
- **Przedszkola** są dla dzieci poniżej 5. roku życia, w celu zapewnienia zajęć zabawowych i edukacyjnych w czasie, gdy rodzice pracują.
- **Opiekunki do dzieci** opiekują się dziećmi we własnym domu.
- **Zajęcia pozaszkolne** dla dzieci w wieku szkolnym – zabawa i edukacja w grupach. Najczęściej odbywają się w szkole lub niedaleko od szkoły – też aby pomóc rodzicom, którzy muszą pracować
- **Opieka w domu** – agencje opieki nad dzieckiem mogą zapewnić opiekę w domu dziecka, wtedy gdy jest potrzeba, nawet wieczorami lub w weekendy.

Aby znaleźć odpowiedni rodzaj opieki nad dzieckiem w Moray, odwiedź:

Moray Childcare Partnership
Maisondieu Road
Elgin IV30 1QP

(mapa - 9)

☎ 01343 545368

🌐 www.childcarelink.gov.uk

7.4 Pomoc społeczna dla rodzin

Jeśli będziesz przebywał ze swoją rodziną w Szkocji, możesz być uprawniony do różnego rodzaju zasiłków lub pomocy społecznej w odniesieniu na przykład do twoich dzieci. Aby uzyskać więcej informacji odwiedź biuro pośrednictwa pracy (ang. Job Centre) lub Biuro Pomocy Obywatelskiej (ang. CAB – Citizens Advice Bureau).

7.5 Przemoc w rodzinie lub wobec kobiet

Przemoc w rodzinie może być fizyczna, psychiczna lub seksualna. Szczególnie narażone są kobiety ze strony partnera lub byłego partnera, ale i dzieci, które mieszkają w domu. Przemoc może też pojawić się w związkach homoseksualnych, a rzadziej również wobec mężczyzn ze strony kobiety. Rada i pomoc:

- Pomoc Kobietom w Moray (ang. Moray Women's Aid)
☎ 01343 548549
🌐 www.scottishwomensaid.co.uk
- Rejonowym Zespół ds. Pomocy Społecznej (ang. **Area Social Work Team**) w twoim mieście
🌐 www.moray.gov.uk/moray_standard/page_40122.html

(biura otwarte od godz. 8.45 do 17, od poniedziałku do piątku)

Zespół ds. Pomocy Społecznej w Centralnym Moray (ang. Central Moray Social Work Team) (mapa – 10)

1 Gordon Street

Elgin

☎ 01343 557248

Telefon interwencyjny (poza godzinami urzędowania):

☎ 0845 7565656

- **Numer Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Szkocji (ang. Scottish Domestic Abuse Helpline)**

☎ 0800 0271234 (darmowy)

Telefony odbierane przez kobiety oferujące wsparcie i informację.

Od 10 rano do północy.

Telefony z możliwością napisania informacji – od 10 rano do 14 i od 22 do północy.

🌐 www.domesticabuse.co.uk/

8. INFORMACJE SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ

8.1 The Moray Council

Aby znaleźć informacje o zadaniach realizowanych przez Urząd Samorządowy w rejonie Moray (ang. The Moray Council) idź na stronę:

📄 www.moray.gov.uk

8.2 Planowanie Rozwoju Społeczności Lokalnej

Odwiedź stronę społeczności lokalnej w Moray, aby dowiedzieć się o planowanie rozwoju społeczności lokalnej i przedstawić swoją opinię, co może być ulepszone w zakresie i rodzaju usług dostarczanych w Moray.

📄 www.moraycommunity.org.uk

8.3 Domy kultury

W większości miejscowości znajdują się domy kultury (ang. community centre). Prowadzą one różnego rodzaju zajęcia edukacyjne i społeczne. Można tam też uzyskać różnego rodzaju informacje (zobacz 6.2).

8.4 Miejsca modlitw

W Moray znajdują się kościoły różnych odłamów, w tym Kościół Szkocji, katolickie, metodystów, baptystów i wiele innych. Więcej o chrześcijaństwie w Szkocji:

📄 www.scottishchristian.com/churches/index.shtml

♦ Kościół Szkocji (ang. Church of Scotland):

📄 www.moraypresbytery.org.uk

St. Giles' and St. Columba's South

(mapa - 11)

Rev. George B. Rollo

18 Reidhaven Street

Elgin, IV30 1QH

☎ 01343 547208

📄 www.moraypresbytery.org.uk/churches/display.php?id=12

Msza niedzielna: St. Giles 9.30 rano

Elgin High

(mapa - 12)

Rev Charles McMillan

5 Forteach Avenue

Elgin IV30 1TQ

☎ 01343 542449

📄 www.elginhigh.net/

Msza niedzielna: 11 rano

◆ **Kościół katolickie:**

St Sylvester's Church, Elgin

(mapa - 13)

Rev Alistair Mason-Doyle

19 Institution Road

Elgin, IV30 1QT

☎ 01343 542280

🌐 www.scalan.co.uk/elgin.htm

Nabożeństwo sobotnie: 18.00

Msza niedzielna: 11.15 rano

St. Peter's Church, Buckie

Mgr. Edward Trainer

11 West Church Street

Buckie

AB56 1BN

☎ 01542 832196

🌐 www.stpetersbuckie.eboard.com

🌐 www.scalan.co.uk/buckie.htm

Nabożeństwo sobotnie: 18.30

Msza niedzielna: 10.00 rano

St Margaret's Church, Forres

High Street

Forres

🌐 www.scalan.co.uk/forres.htm

Msza niedzielna: 9.00 rano and 19.00

◆ **Muzułmanie**

Meczet i Centrum Kultury Muzułmańskiej w Aberdeen

164 Spital

Aberdeen

☎ 01224 493 764

8.5 Fundacja Findhorn

Fundacja Findhorn jest zróżnicowaną społecznością kilkuset ludzi połączonych wspólną optymistyczną wizją ludzkości i ziemi i praktyczną, niedoktrynalną duchowością. Organizują kursy, warsztaty, spotkania przy kawie, salę spotkań, sklep, ogród organiczny itp. Kontakt:

The Findhorn Foundation

The Park

Findhorn

Forres IV36 3TZ

☎ 01309 690311

🌐 www.findhorn.org

Wydarzenia i program: 🌐 www.findhorn.org/brochure2005/calendar.php

8.6 Homoseksualiści w Szkocji

We wszystkich większych miastach Szkocji znajdują się grupy LGBT. W Moray jest mało grup. O wiele więcej jest w Aberdeen i Inverness. Więcej informacji: Strona **Beyond Barriers**: www.beyondbarriers.org.uk lub:

Grampian Lesbian and Gay Switchboard

☎ 01224 212 600 (środy, piątki od 19.30pm - 21.30)

Reach Out Highland

☎ 01463 711585 (9.30 - 16.30)

8.7 Tłumaczenia ustne i pisemne

W wielu instytucjach publicznych możesz oczekiwać pomocy z tłumaczeniami ustnymi i pisemnymi. Niektóre oferują możliwość telefonicznego kontaktu z tłumaczem (ang. **Language Line**). Niekiedy będziesz mógł poprosić o obecność tłumacza. Jednak umówienie z nim spotkania może zająć kilka dni. Wiele dokumentów (formularze, ulotki) jest przetłumaczone na różne języki. Więcej informacji (w różnych językach) na:

www.happytotranslate.com

8.8 Ośrodki rekreacji

Ośrodki rekreacji (ang. sports and leisure centres) znajdują się w większości miejscowości. Można zagrać w piłkę, popływać uprawiać inne sporty. Lokalizacja i więcej informacji:

www.moray.gov.uk/moray_standard/page_40272.html

Centrum Rekreacji rejonu Moray (ang. **Moray Leisure Centre**) w Elgin oferuje jazdę na nartach, pływanie i wiele innych sposobów dbania o zdrowie. Więcej informacji:

Moray Leisure Centre
Borough Briggs Road
Elgin

(mapa - 14)

☎ 01343 550033

www.moray-leisure-centre.co.uk/

8.9 Biblioteki

Biblioteki, poza darmowym udostępnianiem książek, zapewniają także:

- Darmowy dostęp do Internetu oraz poczty elektronicznej
- Dostęp do faksu
- Dostęp do usług kserograficznych
- Informacje o lokalnej społeczności

- Informacje samorządowe
- Dostęp do lokalnej prasy
- Kontakt z lokalną społecznością oraz dostęp do edukacji dla dorosłych

Biblioteki znajdują się w większości miast. Szczegóły i lokalizacja na:

 www.moray.gov.uk/moray_standard/page_41162.html

lub biblioteka w Elgin: 01343 562600

Podczas pierwszej wizyty przenieś dowód tożsamości i dane adresowe, będziesz mógł postarać się o kartę członkostwa i korzystać z usług od razu.

Biblioteka w Elgin

(mapa - 15)

Cooper Park

ELGIN

IV30 1HS

 01343 562600

Otwarta: poniedziałek - piątek 10 – 20 i sobota 10 – 16

Biblioteka w Forres

Forres House

Forres, IV36 1BU

 01309 672834

Otwarta: poniedziałek - piątek 10 – 20 i sobota 10 – 12

8.10 Banki

Aby otworzyć konto bankowe, należy dostarczyć:

- dowód tożsamości (paszport, krajowy dowód tożsamości lub krajowe prawo jazdy)
- dokument poświadczający adres w Zjednoczonym Królestwie (umowę najmu lub zaświadczenie od pracodawcy)
- i często dowód zatrudnienia

Otwarcie konta bankowego jest ważne, jako że większość pracodawców będzie dokonywać wypłat wynagrodzenia bezpośrednio na konto bankowe.

8.11 Urzędy Pocztowe

Urzędy pocztowe są nie tylko miejscami, w których można nadawać listy oraz paczki – można tam także uzyskać użyteczne informacje oraz pobrać formularze (np. formularze opłaty podatku drogowego oraz książeczki opłat abonamentowych za odbiornik telewizyjny).

8.12 Abonament TV

Osoby używające odbiorników telewizyjnych, muszą opłacać abonament. Koszt abonamentu zależy od tego, czy odbiornik jest kolorowy, czy też czarno-biały. Opłatę abonamentową za odbiornik TV można wpłacać w urzędzie pocztowym.

Jeśli właściciel wynajmowanego lokalu zapewnia odbiornik TV, to na nim spoczywa odpowiedzialność za opłaty abonamentowe. Jeśli odbiornik TV jest własnością lokatora, to on uiszcza abonament. Korzystanie z odbiornika TV bez opłacenia abonamentu grozi grzywną w wysokości 1000 GBP.

☎ 0870 2416468

🌐 www.tvlicensing.co.uk

8.13 Niepełnosprawność

Moray Resource Centre oferuje wyspecjalizowane usługi dla osób z niepełnosprawności fizyczną i zmysłów. Usługi te mają na celu:

- dostosowanie do zmian
- nauczenie nowych umiejętności
- zwiększenie pewności siebie
- powrót do edukacji/pracy
- uczestnictwo w rozwoju usług

Kontakt:

Moray Resource Centre

Maisondieu Road

Elgin

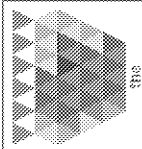
Email: resource.centre@comm.moray.gov.uk

Textphone: 01343 551376

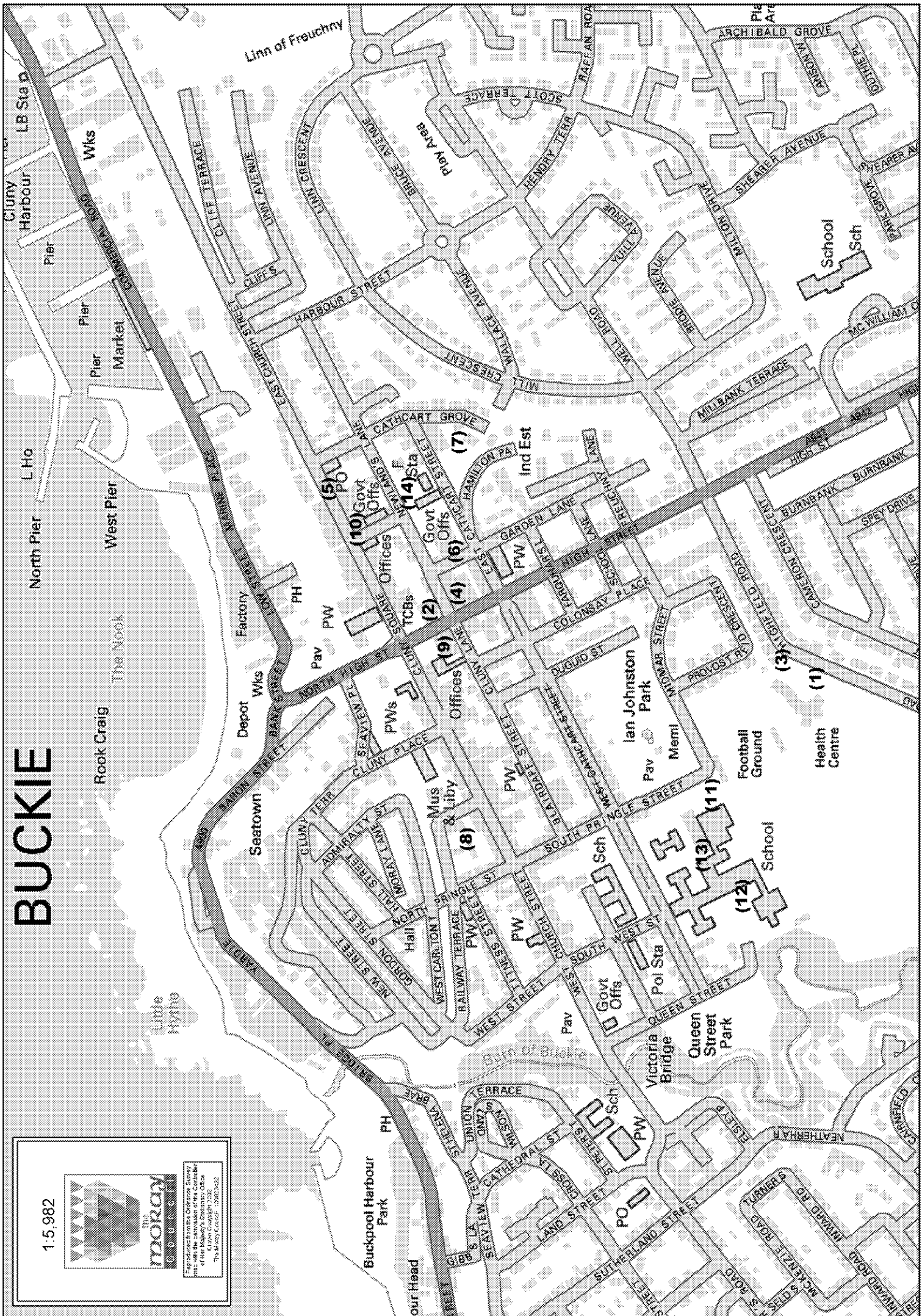
☎ 01343 551339

BUCKIE

1:5,982

Specialist Heritage Ordnance Survey
maps are the responsibility of the Controller
of Her Majesty's Stationery Office
The Moran Group Ltd. 12002302

Przygotowane przez Urząd Samorządowy w rejonie Moray (ang. Moray Council), Council Office, High Street, Elgin, Moray IV30 1BX

Strona internetowa: www.moray.gov.uk

Mimo, że Urząd Samorządowy w rejonie Moray (ang. Moray Council) dołożył wszelkich starań w stworzenie tego przewodnika i uważa, że informacje w nim zawarte są wiarygodne w momencie publikacji, nie ponosi odpowiedzialności za żadne nieścisłości.

Urząd Samorządowy w rejonie Moray (ang. Moray Council) chciałby podziękować tym, którzy przyczynili się do powstania tej publikacji, a w szczególności Banff and Buchan College, HIE Moray, Mateuszowi Nałęczowi i wielu Polakom, którzy wyrażali swoje opinie i potrzeby.

EQUALITY
in moray

MVSO

